

ความเห็นส่วนตัว
ของ นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ

คำวินิจฉัยที่ ๗/๒๕๖๒

เรื่องพิจารณาที่ ๓/๒๕๖๒

วันที่ ๒๗ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๖๒

ประเด็นวินิจฉัย

ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๒ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๔ สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๕) หรือไม่ และตั้งแต่เมื่อใด

ความเห็น

คณะกรรมการการเลือกตั้ง ผู้ร้อง ยื่นคำร้องขอให้ศาลรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคสาม ขอให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ความเป็นรัฐมนตรีของ หม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล ผู้ถูกร้องที่ ๑ นายสุวิทย์ เมษินทรีย์ ผู้ถูกร้องที่ ๒ นายไพโรจน์ ชูชาติถาวร ผู้ถูกร้องที่ ๓ และนายธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์ ผู้ถูกร้องที่ ๔ สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๕) หรือไม่

ผู้ถูกร้องที่ ๒ และผู้ถูกร้องที่ ๓ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ ซึ่งเป็นวันภายหลังวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๐ จึงไม่มีประเด็นปัญหาในเรื่องวันเริ่มเข้ารับตำแหน่งในการบังคับใช้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๖ และมาตรา ๑๘๗ แต่ในส่วนของผู้ถูกร้องที่ ๑ และผู้ถูกร้องที่ ๔ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๕ ธันวาคม ๒๕๕๕ ซึ่งเป็นวันก่อนวันประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๖๐ เมื่อวันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๐ จึงมีข้อพิจารณาว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๖ และมาตรา ๑๘๗ จะนำมาใช้บังคับกับผู้ถูกร้องที่ ๑ และผู้ถูกร้องที่ ๔ ได้หรือไม่ เพียงใด ซึ่งในประเด็นนี้ศาลรัฐธรรมนูญเคยมีคำวินิจฉัยที่ ๕/๒๕๖๑ วางหลักไว้ว่า

“...การให้รัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรีที่ได้รับการแต่งตั้งตามรัฐธรรมนูญฉบับก่อน ยังคงเป็นรัฐมนตรีในคณะรัฐมนตรีตามรัฐธรรมนูญนี้ต่อไป จะต้องถือเอาวันที่รัฐธรรมนูญประกาศใช้ เป็นวันเริ่มต้นเข้ารับตำแหน่ง” ดังนั้น ผู้ถูกร้องที่ ๑ และผู้ถูกร้องที่ ๔ จึงต้องอยู่ภายใต้บังคับของรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๖ และมาตรา ๑๘๗ นับตั้งแต่วันที่รัฐธรรมนูญประกาศใช้ คือ วันที่ ๖ เมษายน ๒๕๖๐ และเป็นวันเริ่มต้นเข้ารับตำแหน่ง

ประเด็นต่อมาที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยว่า ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๔ สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๕) หรือไม่ นั้น มีข้อที่ต้องพิจารณาก่อนว่า การถือหุ้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๖ ประกอบมาตรา ๑๘๔ วรรคหนึ่ง (๒) และวรรคสาม หมายความว่ารวมถึงการถือหุ้ก่อนที่จะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีด้วยหรือไม่

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๕) เป็นบทบัญญัติที่ว่าด้วยความเป็นรัฐมนตรี สิ้นสุดลงเป็นการเฉพาะตัวเมื่อกระทำการอันเป็นการต้องห้ามตามมาตรา ๑๘๖ หรือมาตรา ๑๘๗ ทั้งนี้ รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๖ และมาตรา ๑๘๗ เป็นบทบัญญัติที่อยู่ในรัฐธรรมนูญ หมวด ๕ การขัดกันแห่งผลประโยชน์ โดยมีหลักการเดียวกันกับรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๕๐ มาตรา ๒๖๗ และมาตรา ๒๖๘ ซึ่งมีความมุ่งหมายที่จะป้องกันการใช้อำนาจหน้าที่ในการแสวงหาผลประโยชน์ของตนเอง ของผู้อื่น หรือของพรรคการเมือง ตลอดจนเป็นหลักประกันในการปฏิบัติหน้าที่ของรัฐมนตรีให้เป็นไปโดยสุจริตและคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนรวมมากกว่าผลประโยชน์ส่วนตัวเป็นสำคัญ

หากพิจารณาในรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๖ ประกอบมาตรา ๑๘๔ วรรคหนึ่ง (๒) และวรรคสาม เป็นบทบัญญัติที่ห้ามไม่ให้รัฐมนตรีเป็นผู้ถือหุ้ในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานจากรัฐ หน่วยราชการ หน่วยงานของรัฐ หรือรัฐวิสาหกิจอันมีลักษณะเป็นการผูกขาดตัดตอน ย่อมหมายความว่า เมื่อดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีแล้ว รัฐมนตรีผู้นั้นจะต้องไม่มีหุ้ในห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทที่รับสัมปทานหรือเข้าเป็นคู่สัญญาในลักษณะดังกล่าวโดยเด็ดขาดแม้แต่หุ้เดียว และถ้าถือหุ้มาก่อนที่จะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีก็ถือต่อไปไม่ได้ ย่อมต้องทำการปลดเปลื้องการถือหุ้ดังกล่าวทั้งหมดเสีย เพื่อให้ตนพ้นจากการเกี่ยวข้อกับห้างหุ้นส่วนหรือบริษัทอันมีลักษณะต้องห้ามดังกล่าว

เมื่อพิจารณาจากข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า ผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๔ ถือหุ้ก่อนที่ผู้ถูกร้องทั้งสามจะดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี นอกจากนั้น คู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๔ ยังได้

ชื่อหุ้นเพิ่มเติมในขณะที่ผู้ถือหุ้นที่ ๔ ดำรงตำแหน่งเป็นรัฐมนตรี จึงมีปัญหาที่ต้องวินิจฉัยว่า บริษัทที่ผู้ถือหุ้นทั้งสามถือหุ้นเป็นบริษัทอันมีลักษณะเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๔ วรรคหนึ่ง (๒) หรือไม่

จากข้อเท็จจริงตามคำร้อง คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหา คำชี้แจงแก้ข้อกล่าวหาเพิ่มเติม คำชี้แจงของผู้เกี่ยวข้อง คำแถลงการณ์ปิดคดีเป็นหนังสือ และเอกสารประกอบ ฟังได้ว่า

ผู้ถือหุ้นที่ ๑ และคู่สมรสของผู้ถือหุ้นที่ ๑ ถือหุ้นในบริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) และบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และบุตรของผู้ถือหุ้นที่ ๑ ถือหุ้นในบริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)

ผู้ถือหุ้นที่ ๓ ถือหุ้นในบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) บริษัท พีทีที โกลบอล เคมิคอล จำกัด (มหาชน) คู่สมรสของผู้ถือหุ้นที่ ๓ ถือหุ้นในบริษัท อินทัช โฮลดิ้งส์ จำกัด (มหาชน) และบุตรของผู้ถือหุ้นที่ ๓ ถือหุ้นในบริษัท วิจิตรภัณฑ์ ปาส์มอยล์ จำกัด (มหาชน)

คู่สมรสของผู้ถือหุ้นที่ ๔ ถือหุ้นในบริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน)

เห็นว่า

(๑) บริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) ประกอบกิจการผลิตปูนซิเมนต์และสินค้าวัสดุก่อสร้างต่าง ๆ โดยได้รับประทานบัตรทำเหมืองแร่จากกระทรวงอุตสาหกรรม จึงเป็นบริษัทที่รับสัมปทานจากรัฐ อันมีลักษณะเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๔ วรรคหนึ่ง (๒)

(๒) บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ประกอบกิจการค้าขายเชื้อเพลิง ซึ่งแม้จะมีในบริษัทที่รับสัมปทานโดยตรงหรือเป็นคู่สัญญากับรัฐที่มีลักษณะผูกขาดตัดตอนก็ตาม แต่ก็ยังเป็นบริษัทผู้ลงทุนในบริษัทอื่น (Holding Company) โดยถือหุ้นในบริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) ซึ่งเป็นบริษัทที่รับสัมปทานเพื่อประกอบกิจการสำรวจและผลิตปิโตรเลียมจากกระทรวงพลังงาน ร้อยละ ๖๕.๒๕ (ข้อมูล ณ วันที่ ๙ กุมภาพันธ์ ๒๕๖๑) อันเป็นจำนวนมากพอที่จะครอบงำกิจการได้ เมื่อบริษัท ปตท.สำรวจและผลิตปิโตรเลียม จำกัด (มหาชน) ได้รับสัมปทานจากรัฐ บริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) ซึ่งถือหุ้นในบริษัทดังกล่าว จึงเป็นบริษัทที่รับสัมปทานจากรัฐโดยทางอ้อม อันมีลักษณะเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๔ วรรคหนึ่ง (๒)

(๓) บริษัท พีทีที โกลบอล เคมิคอล จำกัด (มหาชน) ประกอบกิจการด้านปิโตรเคมีและเคมีภัณฑ์ ซึ่งแม้จะมีในบริษัทที่รับสัมปทานโดยตรงหรือเป็นคู่สัญญากับรัฐที่มีลักษณะผูกขาดตัดตอนก็ตาม แต่ก็ยังเป็นบริษัทผู้ลงทุนในบริษัทอื่น (Holding Company) โดยถือหุ้นในบริษัท

ไทยแท็งค์ เทอร์มินอล จำกัด ซึ่งเป็นบริษัทที่รับสัมปทานจัดการและประกอบกิจการท่าขนถ่ายและคลังเก็บสินค้าเหลวจากการนิคมอุตสาหกรรมแห่งประเทศไทย ร้อยละ ๕๑ (ข้อมูล ณ วันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒) อันเป็นจำนวนมากพอที่จะครอบงำกิจการได้ เมื่อบริษัท ไทยแท็งค์ เทอร์มินอล จำกัด ได้รับสัมปทานจากรัฐ บริษัท พีทีที โกลบอล เคมิคอล จำกัด (มหาชน) ซึ่งถือหุ้นในบริษัทดังกล่าว จึงเป็นบริษัทที่รับสัมปทานจากรัฐโดยทางอ้อม อันมีลักษณะเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๔ วรรคหนึ่ง (๒)

(๔) บริษัท อินทัช โฮลดิ้งส์ จำกัด (มหาชน) ประกอบกิจการด้านการลงทุนธุรกิจโทรคมนาคม สื่อ และเทคโนโลยี ซึ่งแม้จะมีใช้บริษัทที่รับสัมปทานโดยทางตรงหรือเป็นคู่สัญญากับรัฐที่มีลักษณะผูกขาดตัดตอนก็ตาม แต่ก็ยังเป็นบริษัทผู้ลงทุนในบริษัทอื่น (Holding Company) โดยถือหุ้นในบริษัท ไทยคม จำกัด (มหาชน) ซึ่งทำสัญญาเพื่อดำเนินกิจการดาวเทียมสื่อสารภายในประเทศกับกระทรวงคมนาคม (ปัจจุบันกำกับดูแลโดยกระทรวงดิจิทัลเพื่อเศรษฐกิจและสังคม) ร้อยละ ๔๑.๐๓ (ข้อมูล ณ วันที่ ๓๑ พฤษภาคม ๒๕๖๒) เมื่อบริษัท ไทยคม จำกัด (มหาชน) ได้รับสัมปทานจากรัฐ บริษัท อินทัช โฮลดิ้งส์ จำกัด (มหาชน) ซึ่งถือหุ้นในบริษัทดังกล่าว จึงเป็นบริษัทที่รับสัมปทานจากรัฐโดยทางอ้อม อันมีลักษณะเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๔ วรรคหนึ่ง (๒)

(๕) บริษัท วิจิตรภัณฑ์ ปาล์มออยล์ จำกัด (มหาชน) ประกอบกิจการสวนปาล์มน้ำมัน โดยได้รับหนังสืออนุญาตจากกรมป่าไม้ให้เข้าทำการปลูกสร้างสวนป่าหรือปลูกไม้ยืนต้นภายในป่าสงวนแห่งชาติ ระหว่างวันที่ ๓ กรกฎาคม ๒๕๓๐ จนถึงวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๘ กรณีจึงเป็นการที่รัฐให้สิทธิกับบริษัท วิจิตรภัณฑ์ ปาล์มออยล์ จำกัด (มหาชน) ในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรของชาติหรือสิทธิประโยชน์อันเป็นสาธารณะในที่ดินของรัฐ จึงเป็นบริษัทที่รับสัมปทานจากรัฐ อันมีลักษณะเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๔ วรรคหนึ่ง (๒) ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว อย่างไรก็ตาม หนังสืออนุญาตดังกล่าวได้สิ้นอายุลงเมื่อวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๘ แล้ว และมีได้มีการต่ออายุหนังสืออนุญาตแต่อย่างใด การเข้าไปในพื้นที่ป่าสงวนแห่งชาติหลังจากที่หนังสืออนุญาตได้สิ้นอายุลงจึงเป็นไปโดยผลจากคำสั่งคุ้มครองชั่วคราวของศาลปกครองไม่ได้เกิดจากการเข้าสัมปทานจากรัฐ ดังนั้น หลังจากวันที่ ๑๗ ตุลาคม ๒๕๕๘ บริษัท วิจิตรภัณฑ์ ปาล์มออยล์ จำกัด (มหาชน) จึงไม่เป็นบริษัทที่รับสัมปทานจากรัฐอันมีลักษณะเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๔ วรรคหนึ่ง (๒) แต่อย่างใด

ดังนั้น เมื่อผู้ถูกร้องที่ ๑ และคู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถือหุ้นในบริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) และบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) และบุตรของผู้ถูกร้องที่ ๑ ถือหุ้นในบริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) โดยเป็นบริษัทที่รับสัมปทานจากรัฐอันมีลักษณะเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๔ วรรคหนึ่ง (๒) และยังคงถือหุ้นไว้หลังจากดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีแล้ว จึงเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๖ ประกอบมาตรา ๑๘๔ วรรคหนึ่ง (๒) และวรรคสาม อันเป็นเหตุให้ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๑ สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๕)

สำหรับผู้ถูกร้องที่ ๓ ถือหุ้นในบริษัท ปตท. จำกัด (มหาชน) บริษัท พีทีที โกลบอล เคมิคอล จำกัด (มหาชน) คู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๓ ถือหุ้นในบริษัท อินทัช โฮลดิ้งส์ จำกัด (มหาชน) โดยเป็นบริษัทที่รับสัมปทานจากรัฐอันมีลักษณะเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๔ วรรคหนึ่ง (๒) และยังคงถือหุ้นไว้หลังจากดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีแล้ว แม้ว่าจะได้โอนหุ้นในบริษัท ดังกล่าวให้แก่นิติบุคคลซึ่งจัดการทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ของผู้อื่นหลังจากที่ผู้ถูกร้องที่ ๓ ดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีแล้วก็ตาม ก็ย่อมถือว่าผู้ถูกร้องที่ ๓ และคู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๓ ยังคงถือหุ้นอยู่นั่นเอง จึงเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๖ ประกอบมาตรา ๑๘๔ วรรคหนึ่ง (๒) และวรรคสาม อันเป็นเหตุให้ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๓ สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๕)

สำหรับผู้ถูกร้องที่ ๔ นั้น เมื่อคู่สมรสของผู้ถูกร้องที่ ๔ ถือหุ้นในบริษัท ปูนซิเมนต์ไทย จำกัด (มหาชน) โดยเป็นบริษัทที่รับสัมปทานจากรัฐอันมีลักษณะเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๔ วรรคหนึ่ง (๒) และยังคงถือหุ้นไว้หลังจากที่ผู้ถูกร้องที่ ๔ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีแล้ว จึงเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๖ ประกอบมาตรา ๑๘๔ วรรคหนึ่ง (๒) และวรรคสาม อันเป็นเหตุให้ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๔ สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๕)

สำหรับประเด็นที่ต้องพิจารณาวินิจฉัยว่า ความเป็นรัฐมนตรีของนายสุวิทย์ เมษินทรีย์ ผู้ถูกร้องที่ ๒ สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๕) หรือไม่

เห็นว่า เมื่อข้อเท็จจริงรับฟังได้ว่า เมื่อวันที่ ๑๒ มิถุนายน ๒๕๕๒ ผู้ถูกร้องที่ ๒ และนางสาวภาคินี วิริยะรังสฤษฎ์ ได้ร่วมกันจัดตั้งบริษัท แฟมิลี่ บิสซิเนส โซไซตี้ จำกัด โดยผู้ถูกร้องที่ ๒ ถือหุ้น จำนวน ๑๕,๐๐๐ หุ้น คิดเป็นร้อยละ ๑๕ ของจำนวนหุ้นทั้งหมด ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม

๒๕๕๕ ที่ประชุมใหญ่ผู้ถือหุ้นมีมติให้เลิกบริษัท และเมื่อวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๕ ได้จดทะเบียนเลิกบริษัท โดยมีนางสาวภาคนี วิริยะรังสฤษฎ์ เป็นผู้ชำระบัญชี ต่อมาเมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ ผู้ถูกร้องที่ ๒ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี และเมื่อวันที่ ๒๕ สิงหาคม ๒๕๖๑ บริษัท แฟมิลี บิสซิเนส โซไซตี้ จำกัด ได้จดทะเบียนเสร็จการชำระบัญชี ซึ่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๒๔๕ บัญญัติว่า “ห้างหุ้นส่วนก็ดี บริษัทก็ดี แม้จะได้เลิกกันแล้ว ก็ให้พึงถือว่ายังคงตั้งอยู่ตราบเท่าเวลาที่จำเป็นเพื่อการชำระบัญชี” ดังนั้น เมื่อบริษัท แฟมิลี บิสซิเนส โซไซตี้ จำกัด มีมติให้เลิกกิจการ และแจ้งขอจดทะเบียนเลิกบริษัทไปยังกรมพัฒนาธุรกิจการค้า กระทรวงพาณิชย์ และนายทะเบียนได้รับจดทะเบียนไว้แล้วเมื่อวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๕ โดยในระหว่างการชำระบัญชีตามกฎหมายได้ยุติการประกอบกิจการ และไม่มีรายได้จากการประกอบกิจการแต่อย่างใด คงมีเพียงรายได้เฉพาะจากดอกเบี้ยของเงินค่าหุ้นเท่านั้น แม้ผู้ถูกร้องที่ ๒ ถือหุ้นของบริษัท แฟมิลี บิสซิเนส โซไซตี้ จำกัด จำนวน ๑๕,๐๐๐ หุ้น คิดเป็นร้อยละ ๑๕ ของจำนวนหุ้นทั้งหมด ซึ่งเกินกว่าร้อยละ ๕ ของจำนวนหุ้นทั้งหมดที่จำหน่ายได้ แต่บริษัท แฟมิลี บิสซิเนส โซไซตี้ จำกัด ได้รับการจดทะเบียนเลิกบริษัทแล้วเมื่อวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๕๕ ซึ่งเป็นวันก่อนวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ ที่ผู้ถูกร้องที่ ๒ ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรี จึงทำให้ผู้ถูกร้องที่ ๒ ไม่สามารถดำเนินกิจการใดๆ เกี่ยวกับหุ้นของบริษัทได้ ไม่ว่าจะด้วยการให้หรือขายไปเพื่อให้คงเหลือไว้ซึ่งหุ้นตามจำนวนที่กฎหมายกำหนดไว้ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๗ วรรคสอง ประกอบพระราชบัญญัติการจัดการหุ้นส่วนและหุ้นของรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๔๓ ด้วยเหตุนี้ ผู้ถูกร้องที่ ๒ จึงไม่ได้กระทำอันเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๗ ประกอบพระราชบัญญัติการจัดการหุ้นส่วนและหุ้นของรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๔๓ มาตรา ๔ (๒) อันเป็นเหตุให้ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๒ สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๕)

ข้อที่ต้องพิจารณาต่อไปว่า เมื่อวินิจฉัยให้ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๑ ผู้ถูกร้องที่ ๓ และผู้ถูกร้องที่ ๔ สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๕) แล้ว การสิ้นสุดความเป็นรัฐมนตรีจะมีผลตั้งแต่เมื่อใด

เห็นว่า รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง บัญญัติว่า “ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัว เมื่อ

- (๑) ตาย
- (๒) ลาออก
- (๓) สภาผู้แทนราษฎรมีมติไม่ไว้วางใจ

(๔) ขาดคุณสมบัติหรือมีลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๖๐

(๕) กระทำการอันเป็นการต้องห้ามตามมาตรา ๑๘๖ หรือมาตรา ๑๘๗

(๖) มีพระบรมราชโองการให้พ้นจากความเป็นรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๗๑”

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคสาม บัญญัติว่า “ให้นำความในมาตรา ๘๒ มาใช้บังคับแก่การสิ้นสุดของความเป็นรัฐมนตรีตาม (๒) (๔) หรือ (๕) หรือวรรคสอง โดยอนุโลม เพื่อประโยชน์แห่งการนี้ ให้คณะกรรมการการเลือกตั้งมีอำนาจสั่งเรื่องให้ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยได้ด้วย”

รัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง บัญญัติว่า “เมื่อได้รับเรื่องไว้พิจารณา หากปรากฏเหตุอันควรสงสัยว่าสมาชิกผู้ถูกร้องมีกรณีตามที่ถูกร้อง ให้ศาลรัฐธรรมนูญมีคำสั่งให้สมาชิกผู้ถูกร้องหยุดปฏิบัติหน้าที่จนกว่าศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย และเมื่อศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยแล้ว ให้ศาลรัฐธรรมนูญแจ้งคำวินิจฉัยนั้นไปยังประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้องตามวรรคหนึ่ง ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ แต่ไม่กระทบต่อกิจการที่ผู้นั้นได้กระทำไปก่อนพ้นจากตำแหน่ง”

จากบทบัญญัติข้างต้น รัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคสาม บัญญัติให้นำมาตรา ๘๒ มาใช้บังคับแก่การสิ้นสุดของความเป็นรัฐมนตรีตามมาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๕) โดยอนุโลม ซึ่งรัฐธรรมนูญ มาตรา ๘๒ วรรคสอง บัญญัติให้ในกรณีที่ศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกผู้ถูกร้องสิ้นสุดลง ให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งย่อมแสดงให้เห็นว่าความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๕) ไม่ได้มีผลนับแต่วันที่ศาลรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยเสียทั้งหมดทุกกรณีแต่อย่างใด ดังนั้น หากศาลรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่าความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๕) ก็ย่อมจะมีผลให้ผู้นั้นพ้นจากตำแหน่งนับแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ และจะมีผลให้ผู้นั้นไม่สามารถเป็นรัฐมนตรีได้อีกต่อไปเป็นระยะเวลาสองปี ตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๖๐ (๘) โดยให้เริ่มนับย้อนไปตั้งแต่วันหยุดปฏิบัติหน้าที่ ซึ่งเท่ากับว่าการหยุดปฏิบัติหน้าที่เป็นส่วนหนึ่งของผลบังคับมิให้เป็นผู้เป็นรัฐมนตรีเป็นเวลาสองปี ที่ได้มีการบังคับไปแล้วก่อนที่ศาลรัฐธรรมนูญจะมีคำวินิจฉัย

สำหรับการลาออกจากตำแหน่งตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๓๐ วรรคหนึ่ง (๒) แม้จะเป็นเหตุให้ความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงซึ่งเป็นคนละเหตุกันกับเหตุตามคำร้องนี้ และมีได้มีผลทำให้เหตุตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๓๐ วรรคหนึ่ง (๕) ตามคำร้องนี้จำต้องระงับตามไปด้วยก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาเทียบเคียงกับกรณีการหยุดปฏิบัติหน้าที่ดังกล่าวข้างต้นแล้ว ก็อาจถือได้ว่า การลาออกก็ย่อมมีผลเป็นการระงับยับยั้งความเสียหายจากการกระทำอันเป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ที่กำลังดำเนินอยู่หรือที่อาจจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ของผู้ที่ถูกกล่าวเช่นนั้น อีกทั้งการลาออกยังมีผลเป็นการระงับยับยั้งความเสียหายจากการกระทำอันเป็นการขัดกันแห่งผลประโยชน์ที่กำลังดำเนินอยู่หรือที่อาจจะเกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ได้เสียยิ่งกว่าการถูกสั่งหยุดปฏิบัติหน้าที่ โดยที่เป็นการแสดงเจตนาของผู้ดำรงตำแหน่งรัฐมนตรีเอง มิได้เกิดจากคำสั่งของศาล ทั้งนี้ จากเหตุผลดังกล่าวข้างต้นย่อมจะนำมาใช้กับความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลงเฉพาะตัวในกรณีอื่นด้วย และจำต้องวินิจฉัยให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และไม่เป็นการขัดแย้งกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น

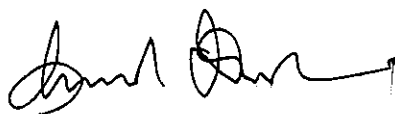
เมื่อข้อเท็จจริงปรากฏว่าหม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล ผู้ถูกร้องที่ ๑ พ้นจากความเป็นรัฐมนตรีเนื่องจากการโปรดเกล้าฯ ให้พ้นจากความเป็นรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ นายไพรินทร์ ชูโชติถาวร ผู้ถูกร้องที่ ๓ พ้นจากความเป็นรัฐมนตรีเนื่องจากการโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งรัฐมนตรีใหม่เมื่อวันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒ และนายธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์ ผู้ถูกร้องที่ ๔ พ้นจากการเป็นรัฐมนตรีโดยการลาออก เมื่อวันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒ ก่อนที่ศาลจะมีคำวินิจฉัยในคดีนี้ ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ร้องทั้งสามจึงสิ้นสุดลงเฉพาะตัวไปแล้วนับแต่วันดังกล่าวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๓๐ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ร้องทั้งสามสิ้นสุดลงเฉพาะตัวเพราะเหตุอื่นตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๓๐ ก็ตาม แต่เมื่อรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๖๐ (๘) ได้บัญญัติถึงลักษณะต้องห้ามการเป็นรัฐมนตรีไว้ว่าต้องไม่เป็นผู้เคยพ้นจากตำแหน่งเพราะเหตุกระทำการอันเป็นการต้องห้ามตามมาตรา ๑๘๖ หรือมาตรา ๑๘๗ มาแล้วยังไม่ถึงสองปีนับแต่วันแต่งตั้ง ที่มีลักษณะในเชิงลงโทษผู้กระทำการอันเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ ดังนั้น เพื่อให้บทบัญญัติดังกล่าวมีผลใช้บังคับอย่างได้สัดส่วนระหว่างประโยชน์สาธารณะและสิทธิส่วนบุคคล การจะวินิจฉัยให้ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ร้องทั้งสามสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๓๐ วรรคหนึ่ง (๕) มีผลนับแต่เมื่อใดนั้นจำต้องสอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ และไม่เป็นการขัดแย้งกับข้อเท็จจริงที่เกิดขึ้น ดังนั้น ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ร้องทั้งสาม

จึงยอมสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๕) โดยกรณีหม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล ผู้ถูกร้องที่ ๑ มีผลนับแต่วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ นายไพรินทร์ ชูโชติถาวร ผู้ถูกร้องที่ ๓ มีผลนับแต่วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒ และนายธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์ ผู้ถูกร้องที่ ๔ มีผลนับแต่วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒ เป็นต้นไป

อาศัยเหตุผลดังกล่าวข้างต้น จึงมีความเห็นว่า

ความเป็นรัฐมนตรีของหม่อมหลวงปนัดดา ดิศกุล ผู้ถูกร้องที่ ๑ นายไพรินทร์ ชูโชติถาวร ผู้ถูกร้องที่ ๓ และนายธีระเกียรติ เจริญเศรษฐศิลป์ ผู้ถูกร้องที่ ๔ สิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๕) โดยกรณีผู้ถูกร้องที่ ๑ มีผลนับแต่วันที่ ๒๓ พฤศจิกายน ๒๕๖๐ ผู้ถูกร้องที่ ๓ มีผลนับแต่วันที่ ๑๐ กรกฎาคม ๒๕๖๒ และผู้ถูกร้องที่ ๔ มีผลนับแต่วันที่ ๙ พฤษภาคม ๒๕๖๒ เป็นต้นไป ซึ่งนับแต่วันที่พ้นจากตำแหน่งก่อนด้วยเหตุอื่นตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง อนุมาตราอื่น นอกจากมาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๕)

ในส่วนกรณีของนายสุวิทย์ เมษินทรีย์ ผู้ถูกร้องที่ ๒ ไม่ได้กระทำอันเป็นการต้องห้ามตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๘๗ ประกอบพระราชบัญญัติการจัดการหุ้นส่วนและหุ้นของรัฐมนตรี พ.ศ. ๒๕๕๓ มาตรา ๔ (๒) อันเป็นเหตุให้ความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องที่ ๒ ต้องสิ้นสุดลงเฉพาะตัวตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๗๐ วรรคหนึ่ง (๕)

(นายทวีเกียรติ มีนะกนิษฐ)

ตุลาการศาลรัฐธรรมนูญ